

26 / Z RAPORU

Türkiye'nin sanayileşme ve kalkınma gündemi

Makroekonomik istikrar, ekonomik kalkınmanın olmazsa olmaz şartıdır. Ancak yeterli şart değil, gerekli şarttır. Sanayileşmeye dayalı kalkınmanın diğer gerekli (ancak yeterli değil) şartı ise gerekli yapısal politikaların tasarımı ve başarıyla uygulanmasıdır. Burada bahsedilen yapısal politikalara sanayi politikaları adı verilir.

PROF. DR. MURAT YÜLEK

OSTİM TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRÜ

How Nations Succeed: Manufacturing, How Nations Succeed: Manufacturing, Trade, Industrial Policy, and Economic Development adlı kitabımda ayrıntısıyla anlatıldığı üzere, ilk sanayi devrimini yaşayan Büyük Britanya da dahil olmak üzere sanayileşen ülkelerin hiç birisi tesadüfen sanayileşmemiştir. Sonradan sanayileşen Fransa, ABD, Almanya, Rusya, Japonya gibi az sayıdaki ülke de sanayileşmelerini tesadüflere değil uyguladıkları sanayi politikalarına borçludur. Yine kitapta betimlendiği üzere, Amerika Birleşik Devletleri halkının, sömürgeci İngiltere'ye karşı verdiği destansı özgürlük savaşı da sanayileşme isteğinden kaynaklanmıştır.

Esasında Türkiye de dahil birçok ülke adına kalkınma ya da sanayi politikası adını verdiği (ya da ad koymadığı halde bu şekilde sınıflanan) politikaları uygulamaktadır. Ancak bu ülkelerin içinde gerçekten sanayileşen ve bu yolla kalkınan ülkelerin sayısı oldukça azdır. Neden? Bu sorunun cevabı devlet yetenekleri ("state capacity") kavramında yatar. Politika tasarlama ve uygulama kabiliyetleri yüksek

devlet daha gerçekçi politikaları tasarlayabilmekte ve bunları daha etkin uygulayabilmektedir.

Sanayileşmenin tesadüfi olmayışı gerçeği günümüzde de geçerlidir. Türkiye de bu gerçeğe karşı karşıyadır. Bu yüzden, kalkınma için makroekonomik istikrar gerekli ancak yeterli değildir.

Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden beri (19. yüzyılın ikinci yarısı) sanayi politikalarını deneyimlemiştir. Osmanlı dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kurulum dönemlerinde devlet eliyle ve dışarıya kapalı sanayileşme modeli temel alınmıştır. 1950'li yıllarda, serbest piyasa ekonomisi ve özel sektör bazlı kalkınmaya dönülmüşken 1960'larda planlı ekonomiye geçilmiştir. Bu dönemde ithal ikameci (yani dışa kapalı) yaklaşım hüküm sürmüştür. Sonrasında, yaşanan cari açık krizleriyle birlikte ("70 cent'e muhtacız") 1980 yılı başında 24 Ocak kararlarıyla dışa açık ve serbest piyasacı döneme geçilmiş ve ihracat hızla artmıştır.

Bu şekilde, geçen yıl 250 milyar doları geçen ihracatın büyük kısmı

sanayi ürünlerinden oluşmaktadır. Bununla birlikte ihracatın kilogram fiyatları ve ihracatın içindeki yüksek teknoloji ürünlerin oranı çok düşüktür.

Dışa açık büyüme, Japonya, Güney Kore ve en son Çin Halk Cumhuriyeti gibi ekonomileri "uçuran" ilkedir. Ancak dışa açık büyümeye kayıt ithalatı azdırmak yerine ihracatı artırmaktır. Tüm bu ülkelerde, açıktan ilan edilmese de ithal ikameci (korumacı) politikalar ile ihracat destekleri birlikte uygulanmaktadır. Türkiye'de ise 1980'e kadar sadece ithal ikameci, 1980'den sonra ise sadece ihracat desteklerine dayalı bir politika izlenmiştir. Bugünün dünyasında resmi açıdan "ithal ikameci" yaklaşımlara yer yoktur. Ancak fiiliyatta sanayi politikalarının içinde ithal ikameci yaklaşımın hala geçerli olduğu görülmektedir. Sanayi Politikaları Türkiye'de de farklı isim ve araçlarla kullanılagelmıştır. Rahmetli Cumhurbaşkanı Turgut Özal zamanında formel olarak kurulan Savunma Sanayi Başkanlığı savunma teknolojileri sahasında Türkiye'nin dünyanın en önde gelen merkezlerinden birisi olmasını sağlamıştır. Türkiye'nin havacılık, İHA/SİHA gibi konulardaki dünya çapındaki başarı süreci bu kuruluş tarafından yönetilmiştir.

Ancak, ülkemiz savunma sahasında gösterdiği başarıyı henüz sivil alanda gösteremedi. Öncelikli sivil sektörel alanların başında kimya, ulaştırma (havacılık, otomotiv, çeken ve çekilen araçlar), robotik, yapay zeka, yazılım, haberleşme teknolojileri (özellikle 5G), enerji teknolojileri, sağlık teknolojileri ilaçlar, çevre teknolojileri ve kişisel bakım ürünleri gibi başlıklar yer alır.

Türkiye'nin savunma teknolojilerindeki başarısını sivil alanlarda tekrarlamak için "Sivil SSB" denebilecek bir yapı kurulması önerilebilir. Alternatifi ise kamu satın alma ve destek politikalarının tek elden yürütülmesini sağlayan bir düzenleme setidir.

Yeni dönemde, Türkiye Yüzyılı'nın gerçekleştirilmesinde sanayi politikaları ve kalkınma temel ilke olmalıdır. Bunun için uygun sanayi politikalarının tasarlanması ve uygulamada koordinasyonu güçlendirici yapıların oluşturulması elzemdir.

Rahmetli
Cumhurbaşkanı
Turgut Özal
zamanında formel
olarak kurulan
Savunma Sanayi
Başkanlığı savunma
teknolojileri
sahasında
Türkiye'nin
dünyanın en
önde gelen
merkezlerinden
birisini olmasını
sağlamıştır.
Türkiye'nin
havacılık, İHA/
SİHA gibi
konulardaki
dünya çapındaki
başarı süreci bu
kuruluş tarafından
yönetilmiştir.

